

ความไม่เสมอภาคของสตรี สะท้อนผ่านภาพลักษณ์ของนางในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์
ด้วยศิลปะสื่อผสม และวัสดุดินเยื่อกระดาษ

Reflection of Women Inequality through Characters of Rattanakosin Literary Works' heroines
Using Mix Media and Paper Clay

โลจนา มะโนทัย* และ สุริยา ศรีสุภาพ¹

Lojana Manodhaya* and Suriya Srisuphap¹

^{1*} อาจารย์ประจำคณะศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

^{1*} Lecturer of Arts and Design Faculty, Rangsit University, Phahonyothin Rd., Lak-hok, Patumthane, Thailand 12000

*Corresponding author, E mail: lojana555@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “ความไม่เสมอภาคของสตรี สะท้อนผ่านภาพลักษณ์จากนางในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ด้วยศิลปะสื่อผสม และวัสดุดินเยื่อกระดาษ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์งานศิลปะสื่อผสม เพื่อเป็นสื่อสะท้อนสถานภาพ และปัญหาสิทธิสตรี โดยศึกษา และวิเคราะห์จากเรื่องราวของตัวละครเอกฝ่ายหญิงจากวรรณคดี 3 เรื่อง คือ มัทนาจากมัทนะพาธา มโนราห์จากสุธนคัมภีร์ และกากีจากกากีคำกลอน เพื่อมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อผสม และวัสดุดินเยื่อกระดาษ ผลการวิจัยพบว่า การนำวัสดุดินเยื่อกระดาษ และสื่อผสมมาสร้างเป็นผลงานนั้นสามารถสื่อถึงเนื้อหา เรื่องราว และอารมณ์ความรู้สึกที่ต้องการแสดงออกได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เพราะดินเยื่อกระดาษเป็นวัสดุสำเร็จรูปที่สามารถขึ้นรูปงานได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องผ่านกรรมวิธีการทำพิมพ์ การหล่อ หรือการเผา สามารถสร้างรายละเอียดที่มีความอ่อนช้อยได้ดี อีกทั้งยังสามารถระบายสี หรือนำวัสดุอื่น ๆ มาประกอบเพื่อเพิ่มอารมณ์ความรู้สึกให้กับงานได้

คำสำคัญ: ความไม่เสมอภาคของสตรี นางในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ ศิลปะสื่อผสม ดินเยื่อกระดาษ

Abstract

The reflection of the inequality of women through heroines characters of Rattanakosin literary works were shown using mix media and paper clay. The objective is to create 3 pieces of mixed media art of Thai literature heroines: Madna from *Madhanabadha*, Manorah from *Prasuthon Kumjan* (verse) and Kaki form *Kaki Kamklorn* (verse). The result of creating three artworks using paper clay or pulp soil materials and mixed media to convey the story content and emotional needs expressed objectively for the pulp is a finished material that can be molded

quickly without going through the process of mold casting or sintering .The paper clay can create a profile with a delicately fine features and can also be painted or combined with other materials to add emotion.

Keywords: woman inequality, Rattanakosin literary works' heroines, mix media , paper clay

1. บทนำ

นโยบาย และยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสร้างเสริม คุณธรรม จริยธรรมและการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อเสริมสร้างสังคมธรรมาภิบาล และพัฒนาประเทศ ให้มีความมั่นคง สงบสันติ แต่สภาพสังคมปัจจุบัน ยังคงแสดงให้เห็นถึงปัญหาสิทธิสตรี และสถานภาพ สตรีที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำ ถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้ รับความเสมอภาคเท่าเทียมบุรุษ และมักถูกละเมิดสิทธิ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แรงงานสตรีที่มักถูกนายจ้างเอาเปรียบ กฎหมายหรือระเบียบบางอย่างก็จำกัดสิทธิของ สตรีอย่างไม่เป็นธรรมรวมทั้งปัญหาความรุนแรงต่อตัว สตรีและปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังคงปรากฏ ให้เห็นในสังคม (แสงแดด, 2553)

อีกทั้งทัศนคติของคนในสังคมส่วนใหญ่ยัง เห็นว่าบทบาทของสตรียังควรเป็นช้างเท้าหลัง เป็น ภรรยาและเป็นแม่ที่ดีของลูกตามภาพลักษณ์ของสตรี ไทย ความคิดที่ติดกับภาพลักษณ์เหล่านี้ทำให้สตรีไม่ อาจมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และกลายเป็น ช่องว่างที่เหลื่อมล้ำระหว่างเพศ (ศศิภัทรา ศิริวาโท, 2553) ซึ่งเรื่องความไม่เสมอภาคระหว่างเพศนี้ได้ ปรากฏอยู่ในเกือบทุกสังคมตั้งแต่มีการจดบันทึก ประวัติศาสตร์โดยความคิด การประพจน์ปฏิบัติมีนัยยะ แสดงให้เห็นถึงความเหนือกว่าสตรีเสมอ เห็นได้จาก หน้าที่ความรับผิดชอบที่สังคมกำหนดให้ก็มักให้ ความสำคัญกับกิจกรรมของบุรุษเหนือกว่าสตรีทั้งนี้ เพราะบุรุษเป็นผู้สร้างบรรทัดฐานของสังคมเอง

ความคิด และความประพจน์ปฏิบัติได้หยั่งรากลึกจน กลายเป็นความเชื่อและค่านิยมที่ฝังอยู่ในโครงสร้าง สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองตอกย้ำว่าสตรีมี สถานภาพด้อยกว่าบุรุษทุกบทบาท ทุกฐานะ (ภัศร ลิมานนท์, 2542) ซึ่งความเชื่อและทัศนคติในลักษณะนี้ คือลักษณะของการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2555) ปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เท่า เทียม การถูกเลือกปฏิบัติ การถูกละเมิดสิทธิของสตรี รวมถึงปัญหาความรุนแรงต่อสตรีล้วนมีผลมาจาก สถานะการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ เป็นปัญหาสำคัญ ที่ควรหยิบยกมาแก้ไขไปพร้อมๆ กับการสร้างสังคม ธรรมาภิบาลและการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง และสงบสันติ

ด้วยทัศนะและแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นจึง นำไปสู่แนวทางการทำงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในหัวข้อ “ความไม่เสมอภาคของสตรี สะท้อนผ่านภาพลักษณ์ ของนางในวรรณคดีสมัยรัตน โกสินทร์ ด้วยศิลปะ สื่อผสม และวัสดุดินเผือกกระดาช” โดยเลือกนางใน วรรณคดีในวรรณกรรมสมัยรัตน โกสินทร์ ซึ่งเป็น ตัวแทนสังคมที่มีเนื้อหาสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำไม่ เท่าเทียมกันระหว่างสตรีและบุรุษจำนวน 3 เรื่อง คือ มัทนาจากเรื่องมัทนะพาธา มโนราห์จากเรื่องสุธนคัมภีร์ และกาจิกจากเรื่องกาจิกคำกลอนมาสะท้อนและ ถ่ายทอดเป็นผลงานประติมากรรม วัสดุดินเผือกกระดาช และสื่อผสม การที่เลือกใช้วัสดุดินเผือกกระดาชนั้นเป็น เพราะดินเผือกกระดาชเป็นวัสดุที่สามารถขึ้นรูปได้อย่าง รวดเร็ว ทันต่อการแสดงออกทางอารมณ์ในขณะที่ สร้างสรรค์งาน ทั้งยังสามารถลงสี และนำวัสดุอื่น ๆ มา

ตกแต่งร่วมด้วยได้ง่าย กรรมวิธีในการขึ้นรูปดังกล่าว คล้ายกับการปั้นสดของงานปูนปั้นของไทยที่ไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการทำพิมพ์ และการหล่อในเรื่องสื่อวัสดุสมัยใหม่ในงานประติมากรรมนั้น ชัยชาญ จันทร์ศรี (2552) กล่าวว่าในปัจจุบันวัสดุทางธรรมชาติหาได้ยากและมีราคาที่สูงขึ้น ผู้สร้างสรรค์ผลงานประติมากรรมจำเป็นต้องคิดค้นสร้างสื่อวัสดุใหม่ ๆ หรือทดลองหาวัสดุอื่น ๆ เพื่อมาทดแทน ซึ่งดินเยื่อกระดาษนั้นมีคุณสมบัติครบถ้วนและใช้งานได้ง่ายกว่าวัสดุอื่น ๆ ส่วนเรื่องของสื่อผสมนั้น สมพร รอดบุญ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ในแง่ของศิลปะนั้นสามารถจำแนกได้เป็นสองความหมาย คือวัสดุที่ใช้เป็นสื่อในการแสดงออกในงานศิลปะ และกรรมวิธีหรือวิธีการในการสร้างงาน ซึ่งการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้เลือกใช้ทั้งวัสดุผสมคือใช้วัสดุดินเยื่อกระดาษเป็นวัสดุหลักและใช้ดินไทยหรือดินคอกไม้ประดิษฐ์มาเป็นส่วนประกอบเล็กน้อยร่วมกับวัสดุธรรมชาติอย่างหนามต้น โป๊ยเซียนและวัสดุสำเร็จรูปอย่างสร้อยทองเทียมกัศมีด้วยกรดเกลือมาเป็นส่วนประกอบเพื่อสื่อสัญลักษณ์แสดงเรื่องราว และใช้กรรมวิธีในการสร้างรูปทรงของงานด้วยวิธีทางประติมากรรมร่วมกับการใช้กรรมวิธีทางจิตรกรรมด้วยการลงสีบนผลงานเพื่อช่วยสื่ออารมณ์ความรู้สึกในผลงานด้วย

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและสะท้อนสภาวะการณ์ของสตรีในสังคมไทย โดยนำเรื่องราวความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคของสิทธิสตรีจากภาพลักษณ์ของนางในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ 3 เรื่อง มาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อผสม และวัสดุดินเยื่อกระดาษ จำนวน 3 ชิ้น

3. วิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของสตรี รวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเหลื่อมล้ำและการละเมิดสิทธิของสตรีในสังคมไทยในอดีต จากเอกสาร หนังสือ บทความ เว็บไซต์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงคัดเลือกวรรณคดีที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 เรื่อง คือ มัทนา ซึ่งสะท้อนเรื่องของการถูกละเมิดสิทธิ สิทธอนเสรีภาพ และถูกลดทอนจากบุรุษที่มีอำนาจเหนือกว่า มโนราห์ ซึ่งสะท้อนเรื่องสตรีที่ตกเป็นเหยื่อเกมการเมืองของบุรุษ และกาถิซึ่งสะท้อนเรื่องการตกเป็นจำเลยของสังคมและวัฒนธรรมการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ที่กำหนดกรอบจารีตให้กับสตรี ในการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของนางในวรรณคดีทั้ง 3 เรื่อง ได้วิเคราะห์จากข้อมูลเนื้อหาในวรรณคดี และข้อมูลที่มีผู้วิจารณ์ไว้ในหนังสือ บทความในเว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางและเป็นแรงบันดาลใจที่พัฒนาไปสู่แนวความคิดในการทำแบบร่างเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในแต่ละชิ้นแต่ละเรื่อง ในขั้นตอนการสร้างแบบร่างโดยการประมวลเรื่องของทฤษฎีทางศิลปะอันได้แก่ เรื่องขององค์ประกอบศิลป์ หัตถศาสตร์ ลักษณะของเส้น และสีที่สื่ออารมณ์ให้กับผลงานรวมทั้งวัสดุและเทคนิคที่ประกอบกันขึ้นเป็นรูปทรงของผลงานแล้วจึงนำภาพร่างที่ได้ไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความเห็นชอบในแบบร่าง จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะสื่อผสม และวัสดุดินเยื่อกระดาษอย่างเป็นระบบ

4. ผลการวิจัย

ผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้มีวัตถุประสงค์ในการสะท้อนสภาวะการณ์ของสตรีในสังคมไทยโดยนำภาพลักษณ์ของนางในวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ 3 นาง คือ มัทนาจากเรื่องมัทนะพาธา มโนราห์จาก

เรื่องสุนทรคำฉันท์ และกาถาจากเรื่องกาถาคำกลอนมาเป็น ตัวแทนเชิงสัญลักษณ์สะท้อนความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคของสตรีในสังคมไทย ซึ่งได้สรุปผลการวิจัยใน ด้านเนื้อหา และด้านรูปทรง ดังนี้

ผลงานชิ้นที่ 1 “มัทนา” จากเรื่องมัทนะพาธา (รูปที่ 1)

ด้านเนื้อหา ผลงานชิ้นนี้มีแนวเรื่องเกี่ยวกับการละเมิด สิทธิสตรีของสตรีภาพของสตรีอันเป็นผลมาจากการ ปกครองแบบชายเป็นใหญ่ เนื้อหาของวรรณคดีเรื่องนี้ ในตอนจบของเรื่อง คือเทพธิดามัทนาถูกลบทิ้งด้วย คำสาปเพราะไม่ยอมรับความรักจากสุเทพณ์เทพบุตรผู้มี สถานะเหนือกว่า เป็นเหตุให้มัทนาต้องกลายสภาพ เป็นกุหลาบไปตลอดกาล เนื้อหาของวรรณคดีเรื่องนี้ เป็นดังภาพสะท้อนในเชิงเปรียบเทียบเหตุการณ์ ปัจจุบันในสังคมไทยซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า สตรี ยังคงถูกละเมิดสิทธิสตรีภาพ และถูกละเมิดทาง เพศด้วยการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ใช้สถานภาพที่ เหนือกว่าอย่างสถานภาพการเป็นครูกับศิษย์ ผู้ใหญ่กับ ผู้น้อย พ่อกับลูก นายจ้างกับลูกจ้างมาเป็นแรงบังคับ สตรีให้ยอมจำนน และนำไปสู่ปัญหาความรุนแรงต่อ สตรีในที่สุดโดยสุเทพณ์ โคนสูง กล่าวไว้ สถิติการกระทำ รุนแรงต่อสตรีในปีพ.ศ. 2556 มีแนวโน้มที่สูงขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2557) และมณฑิรา ศิลปศรีเชื้ออินทร์ กล่าวไว้ จำนวนผู้ที่ถูกรังแกด้วยความรุนแรงที่เข้ามา ร้องเรียนต่อศาลนั้นเป็นสตรีถึงร้อยละ 90 (ผู้จัดการ ออนไลน์, 2557)

ด้านรูปทรง จากเนื้อหาของเรื่อง การลงทัณฑ์ด้วยคำ สาปของสุเทพณ์เทพบุตรนั้นเหี้ยมโหดอำมหิตเพราะ ฤทธิ์ของคำสาปทำให้มัทนาไม่สามารถกลับคืนสู่การ เป็นมนุษย์ได้ตลอดไป หมดหวังที่จะได้พบเจอคนรัก แม้ในชาติภพอื่น จึงเลือกใช้เส้นที่ไ้กลงอันเป็น สัญลักษณ์ที่สื่อแสดงถึงความ โศกเศร้า (ชอุด นิ่มเสมอ,

2534 มาเป็น โครงสร้างหลักของภาพเพื่อแสดงถึง ความรู้สึกกรันทด หดหู่ และสิ้นหวังของมัทนา กุหลาบ สีแดงที่ส่วนบนของศีรษะเป็นสัญลักษณ์ของการกลาย สภาพเป็นกุหลาบ และโครงสีในภาพมีเจดสีที่ไล่ค่าน้ำหนักอ่อนแก่ของสีเขียวอมน้ำเงิน น้ำเงินอมดำ เทา อมเขียวไปจนถึงดำ ด้วยสีเขียวสื่อถึงสิ่งที่เป็นพิษและ ความกลัว สีดำสื่อถึงความ โศกเศร้า อังว้างและสื่อถึง ความตาย (ฟาบรี, 1967/2536) สีน้ำเงินสื่อถึงความ กดดัน ความเศร้า และสิ่งที่ไม่คาดคิด (Feisner, 2006) ส่วนสีเทาอมเขียวสื่อถึงความห่อเหี่ยว ไร้พลัง (ทวีเดช จี๊บบาง, 2536) ซึ่งสีที่ใช้ทั้งหมดล้วนสื่อถึงอารมณ์ ความรู้สึกของมัทนาที่ต้องระทมทุกข์จากความรักอย่าง เดียวดาย การพลัดพราก และการต้องคำสาปอย่างไม่ คาดคิด ต้องแปรสภาพจากมนุษย์ไปสู่การเป็นต้นไม้ สูญสิ้นจากการเป็นมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อและวิญญาณ ไปสู่การต้องคำสาปชั่วนิรันดร์

ผลงานชิ้นที่ 2 “มโนราห์” จากเรื่องสุนทรคำฉันท์ (รูปที่ 2)

ด้านเนื้อหา ผลงานชิ้นนี้มีแนวเรื่องเกี่ยวกับการที่สตรี ต้องตกเป็นเหยื่อเกมการเมืองของบุรุษ โดยเนื้อหาของ วรรณคดีกล่าวถึงปูโรหิต โกรธแค้นที่พระสุธนจะยก ตำแหน่งปูโรหิตคนต่อไปให้กับผู้อื่นที่ไม่ใช่ลูกของตน ด้วยความอาฆาตจึงคิดอุบายอำมหิตถึงขั้นจะเอาชีวิต ของมโนราห์ชายาพระสุธนเพื่อเป็นการแก้แค้น โดย บิดเบือนคำทำนายจากนิมิตดีให้เป็นนิมิตร้ายเพื่อ ต้องการจับมโนราห์มาบูชาขัญ เนื้อหาของวรรณคดีใน เรื่องนี้เป็นภาพสะท้อนในเชิงเปรียบเทียบเหตุการณ์ ในสังคมไทยในระดับการเมืองที่สตรีมักถูกรังแกให้ ตกเป็นข่าวเสียหาย เป็นเหยื่อ หรือเป็นเป้าหมายในการ โจมตีเพื่อหวังสถานการณ์บางอย่าง เพราะการให้สตรี เป็นเหยื่อนั้นมักส่งผลกระทบต่อฝ่ายตรงข้ามได้เร็ว อย่างในกรณีของ ณ หทัย ทิวไผ่งาม ผู้แทนราษฎรหญิง

พรรคเพื่อไทยซึ่งเคยตกเป็นข่าวชู้สาวกับ นพดล ปัทมะ นักการเมือง (เดลินิวส์, 2548)

ด้านรูปทรง เนื้อหาในตอนมโนราห์บุษชาชัญเป็นจุดสำคัญของเรื่องที่ทำให้เห็นว่าสตรีมักตกเป็นเหยื่อการกระทำที่รุนแรงในเกมการเมืองของบุรุษ จึงนำเนื้อหาในตอนนี้มาเป็นแรงบันดาลใจ และเนื่องจากมโนราห์เป็นสตรีที่มีสติปัญญา ไม่ยอมจำนนต่อเหตุการณ์ต่างกับมัทนาและกาก็ ทำให้มโนราห์สามารถพาตนให้รอดจากวิกฤตนั้นได้ จึงได้เลือกใช้เส้นเสียงซึ่งแสดงสัญลักษณ์ของความมีชีวิต ความเคลื่อนไหวและความเร็ว (ชลุค นิมเสมอ, 2534) เป็นโครงสร้างหลักในภาพเพื่อแสดงออกถึงการเคลื่อนไหวในขณะที่มโนราห์บินสูงขึ้นเหนือกองไฟบุษชาชัญ ส่วนกองไฟใช้ลักษณะเส้นโค้งคล้ายวงก้นหอยเพื่อสื่อถึงพลัง (เรื่องเดียวกัน, 2534) และความแรงร้อนของเปลวไฟ โครงสีในส่วนของมโนราห์เป็นสีขาว และบรอนซ์เงินเพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ความเป็นผู้บริสุทธิ์ ไร้ความผิดของมโนราห์

ผลงานชิ้นที่ 3 “กาก็” จากเรื่องกาก็คลั่งคลอน (รูปที่ 3)

ด้านเนื้อหา ผลงานชิ้นนี้มีแนวเรื่องเกี่ยวกับสตรีที่ตกเป็นเหยื่อการประณามจากสังคมและวัฒนธรรมการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ ในเนื้อหาของวรรณคดีกล่าวถึงชีวิตของกาก็ที่ผ่านชายมาถึง 6 คน โดยเริ่มจากท้าวพรหมทัต สวามีคนแรก พญาครุฑผู้มาลักพาภิกาก็ไปยังวิมานนิมพิลีนานาฤๅณเวรคนธรรพ์คนสนิทของท้าวพรหมทัตซึ่งอาสาสืบข่าวภิกาก็และวางอุบายให้พญาครุฑนำภิกาก็มาคืน ในภายหลังยังยกทัพไปทำศึกกับท้าวทศวงศ์เพื่อแย่งชิงภิกาก็กลับมา นายสำเภาซึ่งช่วยภิกาก็จากการถูกลงทัณฑ์ด้วยการลอยแพ หัวหน้านายโจรซึ่งใช้เวทย์มนต์ลักพาภิกาก็มาจากนายสำเภา และท้าวทศวงศ์กษัตริย์ม่ายผู้สูงวัย กาก็จึงกลายเป็นตัวอย่างของหญิงเฒ่าในสายตาของสังคม ทั้งที่หากวิเคราะห์

เรื่องราวของกาก็ด้วยใจเป็นธรรมแล้วจะพบว่า กาก็ซึ่งเป็นสตรีอ่อนแอเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำจากคณาและ ความไร้ศีลธรรมของบุรุษเหล่านั้นมากกว่า เนื้อหาของวรรณคดีเป็นภาพสะท้อนในเชิงเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเชื่อ และเจตคติของสังคมที่เห็นสตรีเป็นเพียงวัตถุทางเพศ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2547) และต้องคอยพึ่งพาบุรุษทั้งทางสังคมและทางเศรษฐกิจ (ภัตสร ลิมานนท์, 2542) ดังนั้นเมื่อถูกกระทำจึงไม่กล้าขัดขืน เพราะตกอยู่ในวงจรอำนาจที่ต้องคล้อยตาม และเนื่องจากสตรีไม่มีอำนาจต่อรองทางเพศ เมื่อเกิดความผิดพลาดจึงมักตกเป็นเหยื่อการประณาม ถูกตราหน้าว่าเป็นหญิงเฒ่า อีกทั้งโครงสร้างสังคมแบบชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกอยู่อย่างยาวนานมักให้ค่าบทบาทสิทธิเสรีภาพทางเพศแก่บุรุษเหนือกว่าสตรี (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2547; ภัตสร ลิมานนท์, 2542) แต่กลับคาดหวังว่าสตรีควรมีพฤติกรรมแบบสตรีในอุดมคติที่รักและซื่อสัตย์ต่อสามีเพียงคนเดียว นางในวรรณคดีอย่างกาก็จึงเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของสังคมที่มีต่อเพศหญิงได้อย่างชัดเจน

ด้านรูปทรง จากเนื้อหาของเรื่องราวที่กาก็ต้องถูกสังคมประณามและตีตราว่าเป็นหญิงชู้ จึงวางภาพให้กาก็ต้องถูกลงทัณฑ์ด้วยการยื่นเปลือยกายประจานความผิดของตน มีโชครวนพันธนาการร่างกายไว้อย่างแน่นหนา ศีรษะของกาก็ค่อมต่ำลงเป็นเส้นโค้งลงสื่อแสดงถึงความสลดใจและความอับอาย โครงสีในภาพนั้นค่อนข้างซีดขาวดูไร้ชีวิต ส่วนสีสนิมของโชครวนที่ตรึงร่างของกาก็ไว้กับพื้นดินก็แสดงถึงกาลเวลาอันยาวนานที่กาก็ได้ถูกจองจำ และตกเป็นเหยื่อการประณามของสังคมมาอย่างยาวนานตราบนานปัจจุบัน

รูปที่ 1 ผลงานชิ้นที่ 1 “มัทนา” จากเรื่องมัทนะพาธา
ฐาน 30 ซม. สูง 62 ซม.

รูปที่ 3 ผลงานชิ้นที่ 3 “กาฬิ” จากเรื่องกาฬิคำกลอน ฐาน 30 ซม.
สูง 58 ซม.

รูปที่ 2 ผลงานชิ้นที่ 2 “มโนราห์” จากเรื่องสุนคำลันท์
ฐาน 30 ซม. สูง 58 ซม.

5. การอภิปรายผล

เนื้อหา และรูปทรงของงานชุดนี้ เป็นผลจากการวิเคราะห์บทบาทและภาพลักษณ์ของนางในวรรณคดี 3 เรื่องที่กล่าวมาแล้ว เพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะสื่อผสม และวัสดุหินเชือกกระดาษ ซึ่งมีคุณสมบัติแห้งเร็ว และแข็งแรง อีกทั้งยังสามารถระบายสี หรือนำวัสดุชนิดอื่นมาตกแต่งได้สะดวก ซึ่งทำให้ผู้สร้างสรรค์สามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้รวดเร็วในขณะที่สร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานศิลปะสื่อผสม และวัสดุหินเชือกกระดาษชุดนี้จึงให้คุณค่าแม้ว่าผลงานแต่ละชิ้นจะมีขนาดเล็ก แต่ก็มีคุณค่าในทางศิลปกรรมทั้งความงามและอารมณ์ ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกล้อยตามเนื้อหาและท่วงท่าของนางในวรรณคดี ที่ได้สร้างสรรค์ไว้ในบริบทของความไม่เสมอของสตรี อีกทั้งยังง่ายต่อการนำไปติดตั้งในอาคารสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจและประชาชนทั่วไปสามารถซึมซับกับเรื่องราวที่

ต้องการถ่ายทอดสะท้อนเรื่องราวด้านสิทธิสตรีได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องเข้าไปชมผลงานศิลปะที่ติดตั้งแต่ในหอศิลป์เพียงอย่างเดียว ผลงานของงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ว่า ความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นและสะสมมานาน ด้วยค่านิยม ทศนคติและความเชื่อของคนในสังคมยังคงยกย่องให้บทบาทและสถานะของบุรุษอยู่เหนือกว่าสตรีในทุก ๆ ด้าน (ภัสสร ลิมานนท์, 2542) ซึ่งความเชื่อในลักษณะนี้เรียกว่าสภาวะการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ (เย็นจิตร ถิ่นขาม, 2555) ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเดิม ไพเราะ (2519) ซึ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในครอบครัว ในสังคม ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน รวมถึงศึกษาบทบาทของสตรีที่รวมกลุ่มเป็นสมาคมเพื่อศึกษาทัศนคติความคาดหวังที่จะเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทสตรีไทย งานวิจัยด้านศิลปศาสตร์และมนุษยศาสตร์ที่มีแนวคิดในการศึกษาบทบาทและสิทธิสตรีในสังคมไทย มีการนำวรรณกรรมประเภทวรรณคดี และนวนิยายมาศึกษาการสะท้อนสถานภาพของสตรีอย่างงานของ อภิวันท์ อดุลย์พิเชษฐ (2544) ซึ่งศึกษาสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน งานของ วศินี สุทธิวิภากร (2552) ศึกษาสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่เสนอในนวนิยายของคุณหญิงวิมลศิริไพบูลย์ หรือทอมยันต์ งานของกาญจนา วิชญาปกรณ์ (2554) ศึกษามิติหญิงชายในวรรณกรรมสอนสตรี ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นเช่นเดียวกันว่า โครงสร้างสังคมไทยยังคงมีสภาวะการปกครองแบบชายเป็นใหญ่ สตรีมีสถานะด้อยกว่า และเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำ แต่ก็มีแนวโน้มของความต้องการของสตรีที่ต้องการปรับเปลี่ยนสถานะของตนเองให้ดีขึ้น และไม่ยอมที่จะเป็นผู้ด้อยอำนาจ หรือเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำอีกต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยที่เป็นงานสร้างสรรค์ นำเสนอเรื่องราวเนื้อหาเกี่ยวกับสถานภาพสตรีอย่างผลงานของ อรอนงค์ กลิ่นศิริ (2539) มีเนื้อหาเรียกร้องการปลดปล่อยจากการกดขี่ครอบงำ โดยเรียกร้องให้มีการอยู่ร่วมกันในฐานะที่เท่าเทียมกันระหว่างหญิง-ชาย หรือการสะท้อนสำนึกในเรื่องเพศที่สตรีด้อยกว่าบุรุษในด้านพลังกำลัง ทำให้เสียเปรียบและถูกรังแกได้ จึงใช้จินตนาการสร้างสรรค์รูปลักษณ์ของสตรีเสียใหม่ให้ยังคงมีความงาม แต่มีอาวุธป้องกันตนเองได้อย่าง ผลงานสร้างสรรค์ของกรกช งามพัตราพันธุ์ (2552)

6. บทสรุป

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงสถานภาพ และปัญหาสิทธิสตรีที่ปรากฏในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยนำเรื่องราวความเหลื่อมล้ำไม่เสมอภาคของสิทธิสตรีของนางในวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์มาเป็นตัวแทนด้วยการสะท้อนภาพในเชิงสัญลักษณ์ โดยมีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์ จัดทำแบบร่าง และขอความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ นำมาสร้างเป็นงานประติมากรรมวัสดุหินเชือกกระดาษและสื่อผสม การวิจัยในครั้งนี้เป็นการนำองค์ความรู้ทางศิลปะ เทคนิคทางประติมากรรม จิตรกรรมและการใช้วัสดุ เชื่อมโยงเข้ากับงานวรรณกรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับนโยบายในการสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเพื่อเสริมสร้างสังคมธรรมภิบาล นอกจากนี้งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ชุดนี้ยังสามารถต่อยอดโดยนำมาสร้างเป็นงานประติมากรรมขนาดใหญ่ ที่สามารถติดตั้งไว้ในสถานที่สาธารณะ เพื่อเป็นการรณรงค์ให้สังคมปัจจุบันได้ตระหนักถึงความเท่าเทียมในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของสตรี

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการนำองค์ความรู้ทางศิลปกรรมแขนงอื่น ๆ และเนื้อหาจากวรรณคดีในเรื่องอื่น ๆ มาสะท้อนเรื่องราวของความเหลื่อมล้ำในสิทธิสตรี หรือสะท้อนปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมด้านอื่น ๆ เพื่อมาถ่ายทอดเป็นผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์

7. กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์วิโชค มุกดามณี ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำอันมีคุณค่า เพื่อการปรับปรุงแก้ไขผลงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ พิศประไพ สาระสาลิน คณะบดี คณะศิลปะและการออกแบบที่กรุณาช่วยสนับสนุน นำเสนอโครงการวิจัยจนได้รับทุนวิจัย ขอขอบคุณ ดร. สุชีพ วรรณสุด พี่เลี้ยงนักวิจัย ดร. บรรลือ ขอรรวมเดช อาจารย์นิลลุด ขอรรวมเดช อาจารย์ณัฐพงษ์ หริรัศยาพิทักษ์ และอาจารย์สุริยา ศรีสุภาพ ผู้ช่วยนักวิจัย ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำติชม ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผลงาน ท้ายที่สุดขอกราบขอบพระคุณบิดาผู้ล่วงลับอาจารย์บัณฑิต พลาวงศ์ ซึ่งลูกยังระลึกถึงอยู่เสมอ อาจารย์นฤมล พลาวงศ์ ผู้เป็นมารดา และครอบครัวที่ให้ความสนับสนุน เป็นกำลังใจให้ด้วยดีเสมอมา การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยรังสิต ปีงบประมาณ 2554

8. เอกสารอ้างอิง

กรกช งามพัตราพันธุ์. (2552). พิษสตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตรกรรม ภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กระทรวงพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์. (ม.ป.ป.). สตรีกับความรุนแรง [แผ่นพับ]. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

กาญจนา วิชญ์ปกรณ์. (2554). มิติหญิงชายในวรรณกรรมสอนสตรี. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 8 (2), 1-20.

ชลุด นิ่มเสมอ. (2534). องค์ประกอบของศิลปะ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ชัยชาญ จันทศรี. (2552). ประติมากรรม. กรุงเทพฯ: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.

เคลนิวัตต์. (2548). “ผู้หญิง” “เหยื่อไอชะ” การเมือง. (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://news.sanook.com/crime/2/crime_16170.php (25 มิถุนายน 2557)

ทวีเดช จีวบาง. (2536). เรียนรู้ทฤษฎีสี. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.

ไทยรัฐออนไลน์. (2557). “กรุงเทพ” แซมป์คดีข่มขืนมากที่สุด! วันละ 87 ราย. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.thairath.co.th/content/411155> (20 มีนาคม 2557).

บุญเดิม ไพเราะ. (2519). สถานภาพ และบทบาทของสตรีในสังคมไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาบัณฑิต (สังคม) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้จัดการออนไลน์. (2557). สลด! ความรุนแรงทางเพศพบในเด็กมากกว่าสตรี สถิติชี้หญิงหญิงเป็นเหยื่อความรุนแรงมากที่สุด. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9570000068160> (17 มิถุนายน 2557)

- ฟาบรี อาร์. (2536). ทฤษฎีสี (A complete guide for artist) (สมเด็จพระติ ตั้งนโม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์. (ต้นฉบับพิมพ์ ค.ศ. 1967)
- ภัตสร ลิมานนท์. (2542). บทบาททางเพศ สถานภาพสตรีกับการพัฒนา. [เอกสารอัดสำเนา] กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- เย็นจิตร ถิ่นขาม. (2555). สตรีนิยม. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.gotoknow.org/posts/357827> (11 กุมภาพันธ์ 2557)
- วสินี สุทธิวิภากร. (2552). วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่นำเสนอในนวนิยายของคุณหญิงวิมลศิริไพบูลย์ ปรินญาศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต (ปรัชญา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศศิภัทรา ศิริวาโท. (2553). สิทธิสตรี. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://info.gotomanager.com/news/details.aspx?id=87614> (7 กรกฎาคม 2557)
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2547). ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว. (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://www.senate.go.th/senate/report_detail.php?report_id=44 (7 กรกฎาคม 2557)
- สมพร รอดบุญ. (ม.ป.ป.). อันเนื่องมาจาก “Mixed media”. (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://www.1.finearts.cmu.ac.th/FOFA_new/artarticle/article50010.html (29 สิงหาคม 2557)
- แสงแดด. (2553). สิทธิสตรีไทยในโลกปัจจุบัน. (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9530000129183> (12 กันยายน 2554)
- อรอนงค์ กลิ่นศิริ. (2539). สัญลักษณ์แห่งความรู้สึกภายในที่มีต่อสตรีเพศ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาจิตรกรรม ภาควิชาจิตรกรรม คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ วิทยาลัยศิลปากร.
- อภิวันท์ อุดลยพิเชษฐ์. (2544). สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายในอดีต: ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน. วิทยานิพนธ์ออนไลน์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- Feisner, A. (2006). Colour (2 nd ed.). London: Laurence King.